

Лобанова Е. И. Формирование антиабсурдного сознания как способ преодоления абсурдизма

В статье рассмотрена философия абсурда и, собственно, идея абсурдности, которая возникла на основе анализа современной социальной ситуации и начинает проникать во все сферы жизни человека. Анализ абсурдизма показал, что он является естественным, закономерным явлением в обществе, и искоренить его абсолютно и полностью невозможно. Автор делает акцент на необходимости формирования антиабсурдного сознания, которое должно перейти к формированию антиабсурдного самосознания – понимания своей деятельности как разумной, непосредственно отражающейся на образе жизни.

Ключевые слова: философия абсурда, ноосферность, антиабсурдное сознание, самосознание, рациональное общество.

Lobanova S. I. The Formation of Antiabsurd Consciousness as the Way of Overcoming Absurdism

The article is devoted to the philosophy of the absurd and, in fact, the idea of absurdity, which arose on the basis of the analysis of the contemporary social situation and begins to penetrate all spheres of human life. Analysis of absurd of showed that he is a natural, natural phenomenon in the society, and to eradicate it completely and totally impossible. The author emphasizes the necessity of forming antiabsurd consciousness, which should go to the formation of antiabsurd self – understanding of its activities as reasonable, directly affecting the way of life.

Key words: philosophy of the absurd, ноосферность, antiabsurd consciousness, self-consciousness, rational society.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК ІФ. 001. 2/07

М. А. Шегута

**ФІЛОСОФІЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ:
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ БІОГРАФІЧНОГО АНАЛІЗУ**

У ХХ ст. людство зіткнулося з низкою проблем, які одержали назву глобальних, і завдяки яким світ чи не уперше став перед гамлетівським питанням: бути чи не бути? Як відомо, для успішного вирішення цих проблем необхідна певна культура, яка б відповідала вимогам сучасності. Оволодіння справжньою культурою мислення стає необхідною умовою виживання людства, виходу з соціокультурної, антропологічної кризи. У свою чергу формування справжньої культури мислення виявляється

неможливим без оволодіння величезним філософським духовним багатством людства. Філософський капітал поколінь – неосяжний та неоціненний архів, у якому таяться відповіді на багато питань, що хвилюють нас сьогодні. За словами класика, філософія – духовна квінтесенція епохи, а, отже, досягнути епохи без оволодіння філософськими знаннями неможливо. Тоді немає епохи.

Очевидно, саме тому ми є свідками цікавого явища – підвищення інтересу в усьому цивілізованому світі до історії взагалі та історії філософської думки зокрема. Про це свідчить збільшення числа наукових публікацій – монографій, брошур, журнальних статей з історико-філософської проблематики. Виявляється, що вивчення історії філософської думки може істотно допомогти осмислити духовну еволюцію суспільства в контексті історії соціальної практики і цим підготувати світоглядний та теоретичний ґрунт для розуміння сучасних проблем. „Філософія, – наголошує академік М. В. Попович, – це самосвідомість людини і людства. Тому вона не тільки розглядає вічні „прокляті питання”, – вона також щоразу ставить питання про свою власну природу і разом з тим – про природу епохи” [11, с. 23].

Щоб довести необхідність сформованої філософської культури як складники освіти, досить нагадати про структуру сучасної філософії та виникнення нових її відгалужень, розділів. Так, філософія науки у ХХ ст. зазнала не тільки поділу на філософію природничих та філософію суспільних наук, але й подальшого розгалуження... відтак ми маємо сьогодні загальну філософію науки, філософію та методологію природничих наук, філософію та методологію суспільних наук. Але у філософії природничих наук уже відбулося розгалуження на філософію математики, філософські питання фізики, філософські питання біології, філософські питання психології, філософські питання медицини тощо. Філософія суспільних наук, крім давнішніх філософії історії, політичної філософії та філософії права, сьогодні має такі розділи, як соціальна філософія, філософія економіки, філософія мови, етнологія тощо. Окремим розділом стала філософська антропологія. Фахівці згадують також такі різновиди діяльності, як філософські питання екології, філософія техніки тощо. Не так давно окремою галуззю стала філософія освіти [8, с. 142 – 143]. Ну й, звичайно, порівняно нові галузі філософського знання: *філософська герменевтика*, *філософська семантика*. Етика (*філософія моралі*), естетика (*філософія мистецтва*), *філософія релігії*, *епістемологія* (вчення про пізнання), *логіка* та *філософська логіка* сформувалися раніше. Цей простий перелік (далеко не повний) засвідчує про широкий діапазон „вічних” питань, на які покликана шукати відповіді філософія кожної історичної епохи.

Як відомо, філософія, на відміну від спеціальних наук, найтісніше зв’язана зі своєю історією, навіть більше: філософія не може бути зрозумілою без звернення до власної історії. Гегель уперше здійснив – з повною визначеністю і повною мірою рефлексії – ідею „історії філософії

як філософії” і „філософії як історії філософії”, виходячи з того положення, що розуміння історії якого-небудь предмета необхідно пов’язане з явленням про нього. Тільки історико-філософський підхід є підходом іманентним суті філософського мислення. Історія філософії, зазначав Гегель, остільки набуває ясності, зокрема й ясності викладу, оскільки має своєю передумовою ясне уявлення про саму філософію. Тому „... вивчення історії філософії є вивчення самої філософії, а по-іншому і не може бути” [3, с. 35].

Історія філософії – це історично спадкоємна сукупність інтелектуальних учень, це історія виникнення і розвитку філософських систем, кожна з яких розробляє свої засоби теоретичного бачення світу та людини. Це особлива частина філософії і водночас історичного знання тернистого шляху філософського тлумачення світу, природи, історії, людини. Історія філософії як наука також має свою історію, вона розвивається проходячи певні стадії, поки зрештою не стає наукою у власному, точному смислі слова. *Гегель першим висунув принцип, згідно з яким історія філософії не є лише описовою історіографією філософських учень, течій, шкіль і концепцій, а має свою внутрішню філософську пізнавальну цінність і свою власну, відносно самостійну побудову* [14, с. 9].

Очевидно, таке місце історії філософії в системі освіти і в системі культури взагалі спонукало виникнення ще однієї галузі філософського знання – *методології історико-філософського дослідження*, яка покликана розробляти принципи, методи, засоби і форми дослідження історії філософії. Щоправда, значну роль в цьому процесі зіграв і той факт, що без знання історії філософії проблематичним є формування здатності до теоретичного мислення. Одним з методів історико-філософського дослідження є біографічний.

Біографічному методу в гуманітарному знанні надавали пріоритет такі відомі європейські мислителі як В. Дільтей і М. Хайдеггер. В історичному світі, на відміну від природного світу, нас цікавить індивідуальний процес життя, – вважає В. Дільтей, – а біографія і особливо автобіографія розуміється ним як вища форма життя. „Документи, на яких ґрунтується переважно біографія, – це залишки, які зберігають вираз і дії особистості. Особливе місце серед них посідають, звичайно, листи і свідоцтва. Завдання біографа полягає в тому, щоб, ґрунтуючись на такого роду документах, осмислити структуру дії, в якій індивід призначений навколишнім середовищем і реагує на нього” [5 с. 247].

Біографічний тип дослідження („за персоналіями”) застосовується досить широко, і не тільки в серії „Життя знаменитих людей.” Ще І. Кант наголошував, що вся культура і мистецтво, які є прикрасою людства, найкращий суспільний устрій – все це плоди відлюдності. У тиші кабінету, один на один з самим собою людина творить культуру. Якраз це мав на увазі Гегель, зазначаючи, що історія філософії „демонструє нам ряд благородних умів, галерею героїв мислячого розуму, що здобули для нас величезний скарб, скарб розумного пізнання” [1, с. 49]. Неокантіанець

В. Віндельбанд вважав, що всі філософські системи є продуктами індивідуальної творчості і в цьому відношенні дещо схожі з творами мистецтва: як і твори мистецтва їх можна зрозуміти тільки в зв'язку з особистістю свого творця.

Дійсно, без вивчення особистості мислителя, його соціальних характеристик проблематично зрозуміти суть його філософії і дати їй оцінку. „Історія філософії, – цілком слушно наголошує російський дослідник Є. Ю. Соловйов, – це не тільки узагальнююча картина багатовікового розвитку людської думки. Це ще й історія окремих філософських течій, шкіл і проблем. Це, врешті-решт, й історія найвидатніших мислителів, драматичних доль, прихованих за великими концепціями та ідеями. Самостійною і незамінною формою наукового дослідження, за допомогою якого осягається ця історія, є біографічний аналіз” [12, с. 19]. Бо на філософській праці завжди лежить відбиток особистості мислителя, і якщо усунути цей відбиток – щезне сама праця. Саме цю особливість мав на увазі К. Ясперс, коли казав, що філософія близька до мистецтва, а також український мислитель (а згодом і голова вченої дружини Петра І) Феофан Прокопович, коли сформулював знаменитий афоризм: „Великий світоч розуму людського – філософія – або народжена, або вихована поезією”. Будь-яке філософське учення є продуктом духовної діяльності конкретного мислителя-одиначки і ми маємо право стверджувати: думки Платона, думки Бекона, Гегеля тощо. Як відзначають сучасні дослідники, „... проблематика, пов'язана з феноменом біографії та автобіографії, стає однією з центральних у гуманітарному знанні. А біографічний підхід у різноманітності своїх виявів набув сьогодні статусу міждисциплінарного і посів постійну нішу в соціології, психології, літературознавстві, соціальній та культурній антропології, історичній науці” [2, с. 122]. Навіть більше: зазначається, що сучасність – це доба біографічного та автобіографічного буму”.

Відомий сучасний історик філософії Великобританії, автор багатотомної „Історії філософії” Фредерік Чарльз Коплстон, спеціально досліджуючи проблему особистості філософа, уважає, що історики філософії гегелівської орієнтації не бачать і не хочуть бачити того впливу, який справляють на мислення філософів та його результати індивідуальні особливості людей, їхній темперамент, нахили тощо. Філософ – насамперед людина, а людина – це не безтілесна свідомість і не нескінченна свідомість; вона – скінчений, наділений тілом дух, який не може осягнути всю істину, і його споглядання реальності частково зумовлюються тим, яка він людина. Цим же зумовлена і його інтерпретація реальності [7, с. 15]. Біографії філософів, сам біографічний жанр як метод пізнання, з'являються ще в античну епоху: як приклад можна назвати античні біографії Діогена Лаерція, або „життя Піфагора” Порфирія. Отже, поширений в середньовіччі жанр біографії бере свій початок ще в добу античності.

Щоправда, схоластичний текст був позбавленим особистісних характеристик, оскільки його автор і не прагне до суб'єктивації, адже схоластика не була філософією самовираження, самопізнання. Творчий метод філософа доби європейського середньовіччя одержав назву *іконографічного*, а цей метод вимагав максимально виключити свою суб'єктивність з творчого процесу, не приносити нічого від себе в першоджерело [8, с. 79]. Зречення в буденному житті від усього світського потягло за собою зречення в духовній сфері від усього суб'єктивно-чуттєвого. Цим пояснюється і така велика кількість анонімних текстів. С. Л. Лур'є в передмові до своєї книжки про Геродота відзначає, що до нас не дійшло цілісної біографії „батька європейської історії”, оскільки опис життя окремої особи ще не представляв у ті часи свідомого інтересу. Але в часи Плутарха історичні біографії, тісно зв'язані з описом найзначніших подій в житті суспільства, уже були достатньо поширені.

Філософ, працюючи над створенням певної концепції, використовує особистий досвід і в концепцію входять результати його особистих спостережень, а цей досвід і ці результати прямо зв'язані з історичними умовами розвитку філософії. Тому і з цього боку особистість філософа є цікавою для історика філософії. Філософію творять окремі люди, вчені, і поза їх діяльність немає ніякої філософії. Але кожний мислитель – це особлива індивідуальність, з неповторними особистими рисами і саме за цими рисами ми відрізняємо Аристотеля від Платона, Епікура від Демокріта, Гегеля від Канта, Бергсона від Шопенгауера і т.д. Індивідуальні біографії представляють для історика філософії благодатний матеріал.

Як слушно зазначає К. Г. Юнг, „усі наші метафізичні твердження визначено насамперед структурою розуму. Ми прийшли до розуміння того, що інтелект не є *ens per se* (річ як така, сама по собі – лат.), незалежною ментальною спроможністю, а представляє собою психічну функцію, зумовлену станом психіки в цілому. Філософські висловлювання тому не є результатом чисто логічного, позбавленого індивідуальності, процесу, а твором конкретної особистості за її просторовими та часовими характеристиками. У цьому плані він (твір – М. Ш.) головним чином є суб'єктивним, а його об'єктивна цінність залежить від того, чи багато знайдеться людей, які міркують подібним способом” [15, с. 94]. Філософський інтелект зумовлений індивідуальною психікою, а ця психіка, на думку К. Г. Юнга, детермінована суб'єктивними обставинами, хоч не треба забувати водночас і про вплив зовнішнього середовища.

У межах біографічного типу дослідження виникає низка методологічних проблем, які заслуговують на увагу. Одна з них – це проблема *оригінальності учення, концепції...* Як відомо, філософські вчення відрізняються від наукових теорій тим, що кожна нова філософська концепція, або навіть система в певній мірі заперечує попередню (звичайно, при цьому слід враховувати також феномен спадкоємності у розвитку філософських ідей). І нерідко оригінальність мислення та його оригінальний вклад у філософську (і культурну в цілому) скарбницю

визначалися тим, наскільки цей мислитель заперечує попередню концепцію чи вчення і створює своє, яке належить тільки йому і виключно йому. Тоді цей філософ оригінальний, його творчість – подія в філософії. Неокантіанець В. Віндельбанд, у зв'язку з тим, що П. Гассенді традиційно вважають відновлювачем атомістичної теорії Епікура, називає Гассенді неоригінальним, незначним мислителем. Але без епікурейства Гассенді справедливо зазначає Л. Б. Шульц, важко уявити подальший розвиток сенсулістичної теорії пізнання і всього природознавства. Зовсім не випадково поруч з Ф. Беконом і Р. Декартом Гассенді вважають третім родоначальником філософії Нового часу. Демокріт теж не був творцем атомістичної теорії, він тільки розвив концепцію свого вчителя Левкіппа. Але як розвив! У дійсності він створив з левкіппівської ідеї науково-філософську концепцію і тим самим зробив неоцінімий внесок у скарбницю культури античності. Тому при визначеності оригінальності чи неоригінальності того чи іншого філософа врахування тільки наявності особистісного елемента недостатньо: треба визначити не тільки те, що не зробив мислитель, а що зробив у порівнянні з попередниками, як зробив, чи є це зроблене певним вкладом у культуру.

Роздумуючи над біографією філософа, ми можемо описувати події і факти цієї біографії виключно як ланцюг причин та наслідків; в результаті такого опису можна не винести ніякої філософії. Але іноді цей ланцюг причинно-наслідкових зв'язків буває таким, що філософія виникає сама по собі. Справа в тому, що зв'язки між розвитком особистості філософа і філософією, типи зв'язків можуть бути різними. Буває так, що мислитель у своєму житті не дотримується тих ідейно-моральних зразків, які сам проповідує. Але є філософи, для яких зв'язок їх філософії та їх життя являється нерозривним. Зазвичай у цьому випадку в історії філософії називають імена Сократа, І. Канта, Г. Сковороди, М. Мамардашвілі...

Показовим до цього прикладом є єдність філософії і життя нашого співвітчизника Г. Сковороди, у якого „Слово не розходилося з ділом... Сковорода жив так, як учив, і вчив так, як жив...” Життя Сковороди було його філософією, а філософія – його життям. Між ідеологією і його біографією не було розриву. Ідеї його метафізики знаходили своє втілення в біографічних фактах.

Як відзначає В. Петров, Сковорода – істинний філософ: той, хто, відмовившись від служби (відмовився від кафедри митрополита, яка несла славу і матеріальне, багатство, оскільки не захотів бути кимось, а тільки самим собою), не бажаючи проміняти світло свого життя на темноту практичної діяльності, живе істинним життям – відмовою від усього тутешнього, від сім'ї, від речей, від місця (кар'єри)... Для Сковороди головне – *бути*, а не *мати*, оскільки істинне вдосконалення людини полягає не в тому, що вона має, а в тому, що вона має, а в тому, що вона собою являє [9, с. 169 – 170].

Біографію, де можна було б поєднати життя і філософію, написав А. В. Гулига в книзі про І. Канта. Щоб біографічні факти набули якогось

значення для аналізу і тлумачення внутрішніх зв'язків учення Канта, щоб знайти ту реальну ланку, яка поєднує життя і мислення, особистість і систему, автор виходить далеко за межі основних праць Канта і звертається до чорновиків, нарисів, щоденників, листів. Пояснюючи, наприклад, свідомо філософську і творчу спрямованість кантівського аскетизму, А. В. Гулига відзначає: „Кант зовсім не був затворником, відлюдником, людиною не від світу цього. Від природи він був товариським, за вихованням – галантним. Просто в нього рано виник життєвий інтерес, який поглинув все – філософія, і цьому інтересу він зумів підпорядкувати своє існування” [3, с. 5 – 6].

Прикладом єдності ідеології і життя може слугувати біографія і вчення Ф. Ніцше, який, кажучи словами З. Фрейда, вважав філософські системи замаскованою реалізацією індивідуальних бажань їх творців. Особливості біографії Ф. Ніцше досить чітко віддзеркалюються в його ранніх і пізніх філософських поглядах. Як зазначає Р. Сафранскі, відомий сучасний дослідник інтелектуальної біографії Ніцше, останній експериментував із власною самістю, бо хотів бути поетом власного життя. Автобіографічні тексти Ніцше демонструють його здатність відчувати себе не лише неподільним „індивідуумом”, але також і „дивідуумом”, який може бути розділений на частини; відповідно його власна інтелектуальна біографія – „це історія, у якої немає кінця і яку треба продовжувати писати” [12, с. 349]. Відомо також, як відбилася на філософії Ніцше така особливість його біографії, як важке психічне захворювання, особливо в пізній період його творчості... Наприклад, як зазначають дослідники, в цей період йому була притаманна манія величчя: перейнятий найвищою самооцінкою, він називає свою книгу „Так говорив Заратустра” п'ятим Євангелієм, а себе – тим, хто диктує цінності на тисячі років... (Чупаєва А. А. Ніцше і сучасність // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – № 9 – 10).

Таким чином, помилково ігнорувати особливості творчої індивідуальності мислителів в процесі історико-філософського дослідження. Деперсоналізація філософії є не що інше, як дефілософізація світогляду. Крім того, в особливостях творчої індивідуальності мислителя просвічується самосвідомість епохи. Філософ знаходиться під дією усієї суми соціальних і особистих інтересів, в ситуації діалогу, а часом і боротьби світоглядів, зіткнення різноманітних, часом непримиренних думок. На нього впливають і „глобальний клімат”, що існує в планетарному масштабі, і умови локального характеру: філософські традиції, на яких він вихований, особливості сучасних йому філософських шкіл та напрямків тощо. Від цього багато в чому залежить еволюція поглядів мислителя, його ціннісні та соціокультурні орієнтації і сам дух його творів. Е. Касирер нагадує, що „першим значним прикладом того, що є автобіографія, була „Сповідь” Августина. Останній не розповідає про конкретні події свого життя; вони на його філософію вряд чи вплинули так, щоб були гідні згадування. Драма, передана ним, це релігійна драма

людства. Його особиста доля є лише повторенням і відображенням всезагального релігійного процесу – людського гріхопадіння і наступного спасіння. Кожний рядок книжки Августина має не лише історичне, але й приховане символічне значення.” [4, с. 76].

З національної культури, насамперед з національного менталітету і мови, в індивідуальне мислення просочуються такі інструкції, які зумовлюють багато в чому належність мислителя до певної національної культури. Ці інтуїції можуть бути такі сильні, що зумовлюють стереотипи мислення філософа навіть у тих випадках, коли його твори написані чужою мовою (В. Лейбніц, М. В. Гоголь, Г. С. Сковорода та ін.). Але це вже не стільки особисте, індивідуальне, яке йде від психологічних характеристик автора, скільки саме зумовлене впливом середовища, що, в свою чергу, зумовило формування певного світоглядного менталітету і особливих стереотипів мислення.

Все це, безперечно, теж впливає на напрямок думок філософа, в певній мірі зумовлює саме такі, а не інші теоретичні конструкції, а також певний стиль мислення. Якщо врахувати те, що кожне філософське учення в певній мірі претендує на вираження самосвідомості епохи, то стає очевидним, наскільки є важливим при реконструкції філософського учення чітко побачити діалектику загального, особливого і одиночного, яка в історико-філософському процесі проявляється в тій же мірі, що і в інших явищах природи і суспільства.

Отже, біографічний тип (метод) дослідження приховує в собі чималі можливості. Водночас дослідження історико-філософського процесу „за персоналіями”, як показали Б. В. Ємельянов і К. М. Любутін (Див.: Ємельянов Б. В., Любутін К. Н. Введение в историю философии. – М., 1988.), пов’язано з багатьма труднощами, оскільки дослідники змушені враховувати велику кількість детермінант (біологічних, психофізіологічних, соціально-політичних, соціокультурних тощо).

Про це ж свідчить Ф. Коплстон, вважаючи, що далеко не все може бути пояснено з точки зору психологічних особливостей філософа і з того, як складається його особисте життя, тобто з біографії. Він це пояснює на прикладі філософії А. Шопенгауера: „Чисто психологічний підхід може заставити припустити, що система Артура Шопенгауера була творінням озлобленої, похмурої і розчарованої людини, яка водночас мала літературний талант і естетичну уяву. І нічого більше. Наче його філософія була просто виявленням певних психічних станів. Але ця точка зору випускає з уваги, що його песимістична і волюнтаристична система була в значній мірі реакцією на гегелівський оптимістичний раціоналізм” [6, с. 27].

Філософська теорія може мати цінність само по собі, незалежно від того, яка людина є її автором, яка в неї біографія. Тому біографічний тип дослідження філософських учень минулого потребує поєднання з культурологічним. Тобто треба визначити, що в тексті, який підлягає дослідженню, належить культурі, а що – самому філософу. Тим більш, що „біографічний аспект історії філософської думки у певному розумінні

вбирає в себе усе розмаїття культурологічного аналізу історії філософії... „Дослідження розвитку філософії у контексті культури дасть змогу представити історію філософії як процес творчості суверенних осіб, а результати, одержані при цьому мислителем, – як продукт пульсації духовної крові і його власного серця.” [1, с. 109]. Вивчаючи твори мислителів, учення яких були епохальними, ми постійно бачимо і відчуваємо їхню неповторну творчу індивідуальність, але водночас тут просвічується і духовний зміст культури того часу, коли вони жили і творили. Світ кожного філософа є відбиттям культури його епохи, осмисленням певного духовного досвіду і цей досвід є унікальним.

Таким чином, біографічний тип (метод) історико-філософського дослідження є необхідним і цілком справедливо стверджується, що з деперсоналізацією філософського мислення і творчості, яка (деперсоналізація) мала місце тривалий час в нашій країні, нерозривно зв'язаний догматизм, який є згубним і для творчості взагалі, і для філософії зокрема. Справжня творчість зв'язана з особистістю, з її характером, здібностями, талантом. Але, з іншого боку, абсолютизація методу дослідження „за персоналіями” теж не бажана, бо може, наприклад, привести до спроб дати методологічне обґрунтування філософської творчості з позиції інтуїтивізму, до перегляду філософських традицій, та й власне внутрішньої логіки усього історико-філософського процесу. А це, в свою чергу, може призвести до заперечення існування об'єктивних закономірностей розвитку філософії та її історії.

Який же напрошується вихід? Думається, що для адекватної реконструкції історико-філософського процесу біографічний тип (метод) повинен бути доповнений соціологічним, культурознавчим і країнознавчим методами дослідження. Жанр історико-філософської біографії може виконувати тільки допоміжні функції і не може бути єдиним методом історико-філософського дослідження.

Список використаної літератури

- 1. Гегель Г.** Лекции по истории философии / Г. Гегель // Гегель Г. Соч. : в 14 т. – М., 1935. – Т. 9.
- 2. Голубович І. В.** Біографія як соціокультурний феномен: методологія аналізу в соціогуманітарному знанні / І. В. Голубович // Філософська думка. – 2008. – № 4.
- 3. Горський В. С.** Історія філософії у контексті культури / В. С. Горський // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 3.
- 4. Гульга А.** Кант / А. Гульга. – М., 1977.
- 5. Diltey W.** Cesammelte Werke / Diltey W. – Bd. VII. – Stuttgart., 1992.
- 6. Кассіпер Е.** Людський світ простору і часу / Е. Кассіпер // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 5.
- 7. Copleston F.** Artur Schopenhower: Philosopher of Pessimist / F. Copleston. – N.Y., 1975.
- 8. Лісовий В. С.** Філософія як різновид діяльності / Лісовий В. С. // Філософська думка. – 2008. – № 2.
- 9. Майоров Г. Г.** Формирование средневековой философии. Латинская патристика / Майоров Г. Г. – М., 1983.
- 10. Петров В.** Особистість Сковороди /

Петров В. // Філософська і соціологічна думка. – 1995. – № 3 – 4.
11. Попович М. В. Що таке філософія? / М. В. Попович // Філософська думка. – 2006. – № 1. **12. Соловьев Э. Ю.** Биографический анализ как вид историко-философского исследования / Э. Ю. Соловьев // Соловьев Э. Ю. Прошлое толкует нас: (Очерки по истории философии и культуры). – М., 1991. **13. Safranski R.** Nietzsche / R. Safranski. – London : W.W. Norton Company, 2003. **14. Шегута М. А.** Чи потрібна історія філософії? / М. А. Шегута // Філософська думка. – 2008. – № 2. **15. Шульц Л. Б.** О значении личности в философии / Л. Б. Шульц // Философские науки. – 1991. – № 5. **16. Юнг К. Г.** Различие восточного и западного мышления / Юнг К. Г. // Философские науки. – 1988. – № 10.

Шегута М. А. Філософія в системі освіти: сучасні проблеми біографічного аналізу

Автор статті торкається поняття філософії, підвищення інтересу в усьому цивілізованому світі до історії взагалі та історії філософської думки зокрема. Звідси розглядається питання філософії науки, визначаються причини виникнення методології історико-філософського дослідження, – галузі філософського знання, яка покликана розробляти принципи, методи, засоби і форми дослідження історії філософії. Автор наголошує на необхідності біографічного методу історико-філософського дослідження, зазначаючи, що жанр історико-філософської біографії може виконувати тільки допоміжні функції і не може бути єдиним методом історико-філософського дослідження.

Ключові слова: історія філософії, філософія науки, галузі філософського знання, методологія історико-філософського дослідження.

Шегута М. А. Философия в системе образования: современные проблемы биографического анализа

Автор статьи касается понятия философии, повышения интереса во всем цивилизованном мире к истории вообще и истории философской мысли в частности. Отсюда рассматривается вопрос философии науки, определяются причины возникновения методологии историко-философского исследования, – отрасли философского знания, которая призвана разрабатывать принципы, методы, средства и формы исследования истории философии. Автор подчеркивает необходимость биографического метода историко-философского исследования, отмечая, что жанр историко-философской биографии может выполнять только вспомогательные функции и не может быть единственным методом историко-философского исследования.

Ключевые слова: история философии, философия науки, отрасли философского знания, методология историко-философского исследования.

**Sheguta M. A. Philosophy of Education in the Education System:
Modern Problems of Profile Analysis**

The author of the article to the notion of the philosophy, the increasing interest in the whole civilized world to history in General and the history of philosophical thought in particular. Hence it is considered the question of the philosophy of science, defined the reasons of methodology of historical and philosophical studies, – the branch of philosophical knowledge, which aims to develop principles, methods, means and forms of study of the history of philosophy. The author emphasizes the necessity of the biographical method of historical and philosophical studies, noting that the genre of historical-philosophical biography can only perform auxiliary functions and may not be the only method of historical and philosophical studies.

Key words: history of philosophy, philosophy of science, branch of philosophical knowledge, methodology of historical and philosophical studies.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.